

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ:
СИНЕРГІЯ НАУКОВИХ, ОСВІТНІХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної
конференції

19 травня 2023 року

У двох томах

Том 1

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)
Є24

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16.06.2023 р.)

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**.

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**.
Матеріали видано в авторській редакції.

Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та
Є24 глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх
та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редак-
цією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. –
Т. 1. – 790 с.

ISBN 978-617-8263-39-3

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень». У першому томі збірника містяться наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині в умовах повномасштабного військового вторгнення у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їхньому конституційному вимірі, у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)

ISBN 978-617-8263-37-9 (у 2 т.)
ISBN 978-617-8263-39-3 (т. 1)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2023

**ТИМЧАСОВІ ЗАХОДИ МІЖНАРОДНОГО СУДУ ООН
ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ ОБМЕЖЕННЯ
ЮРИСДИКЦІЙНИХ ІМУНІТЕТІВ: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ**

Судовий розгляд спору часто потребує велику кількість часу. Як у національному, так і в міжнародному праві однією із цілей позивача, як сторони спору є забезпечення власних прав *pendente lite* [1, р. 7]. Як результат, сторони спору, в тому числі міжнародного, мають право звертатись до суду із клопотанням про призначення тимчасових заходів (заходів забезпечення).

Міжнародний суд ООН (далі – МС ООН), будучи наділений сторонами Статуту МС ООН супутньою юрисдикцією (англ. – *incidental jurisdiction*) [2, р. 34] також уповноважений вказувати тимчасові заходи на будь-якій стадії розгляду справи [3, art. 41; 4, art. 73–78].

Ще з часів Постійної палати міжнародного правосуддя питання обов'язковості наказів про тимчасові заходи було неоднозначним [2, р. 29; 5, р. 5]. У 2001 році МС ООН встановив обов'язковість вказаних ним тимчасових заходів [6, para. 109]. Хоча можливість примусу до виконання тимчасових заходів, вказаних МС ООН, в тому числі з боку Ради Безпеки ООН, викликає питання [7, р. 51; 8], як видається, справа *Звинувачення в геноциді (Україна проти РФ)* свідчить, що, у випадках військової агресії та вчинення злочинів проти людяності, тимчасові заходи можуть мати ряд юридичних та політичних наслідків.

Так, 16 березня 2022 року МС ООН виніс наказ про тимчасові заходи із вказівкою РФ негайно припинити військові дії, розпочаті 24 лютого 2022 року на території України [9, para 86]. На даний момент у справу вступили 32 держави як треті особи, права чи інтереси яких можуть зазнати впливу внаслідок розгляду справи в порядку пункту 2 статті 63 Статуту МС ООН.

Прямий причинно-наслідковий зв'язок між наказом про тимчасові заходи МС ООН від 16 березня 2022 року та діями інших держав щодо російських активів для забезпечення можливості відшкодування шкоди, навряд чи вдасться встановити. Поряд з цим, саме такі дії держав можуть призводити до реалізації цілей заходів забезпечення, притаманних національному праву, зокрема арешту активів відповідача, що також можна розглядати як контрзаходи у значенні статей 42 та 54 Проекту статей Комісії міжнародного права щодо відповідальності держав за міжнародно-протиправні діяння (далі – Проект) [10]. Так, окремі держави та Європейський Союз звітують про арешт грошових коштів РФ [11; 12; 13]. Враховуючи звичаєвий характер права міжнародної відповідальності держав, законність блокування активів РФ та її громадян не є однозначною, хоча ймовірною, за даних обставин [14, р. 53; 15].

По-перше, держави можуть посилатися на право на колективну самооборону, як це передбачено статтею 51 Статуту ООН. Україна потерпає від невинуватого збройного нападу та закликала міжнародне співтовариство підтримати її самооборону, а також окремо просила запровадити санкції. Заходи, вжиті в порядку самооборони, повинні бути пропорційні їх меті, у даному випадку припиненню війни [15].

По-друге, можливим є посилення на характер *erga omnes* заборони застосування сили (пункт 4 статті 2 Статуту ООН) [15]. Характер *erga omnes* заборони застосування сили, розглянутий МС ООН у справі *Barcelona Traction* [16, para. 33], означає, що порушення прав, що передбачаються договором, вчинене щодо однієї держави вважається порушенням прав будь-якої іншої держави відповідного договору [15]. Цей принцип відображено в підпункті (ii) пункту (b) статті 42 Проекту [10]. Відповідно, держави можуть стверджувати, що вживають контрзаходи без порушень міжнародного права, оскільки правило про заборону застосування сили є зобов'язанням щодо міжнародного співтовариства в цілому, а його порушення «радикальним чином змінює становище всіх інших держав, щодо яких існує зобов'язання, щодо подальшого виконання цього зобов'язання».

Щодо законності подальшої конфіскації цих активів, особливо приватної власності фізичних та юридичних осіб РФ можуть виникати питання, що може означати необхідність законодавчих змін у державах, які арештували активи та ретельного аналізу двосторонніх інвестиційних договорів із РФ, якщо такі укладені, на предмет ризиків міжнародного інвестиційного арбітражу. Іншою стороною законності конфіскації російських активів є юрисдикційні імунітети держав та їх власності, які також носять звичаєвий характер та часто визначаються державами у національному законодавстві по-різному. Невизначеним є питання існування звичаєвої заборони обмеження юрисдикційних імунітетів шляхом конфіскації не на підставі рішення суду, а внаслідок рішень органів виконавчої влади держав. На сьогодні Конвенція ООН про юрисдикційні імунітети держав та їх власності чинності не набрала. Як і у випадку з арештом, обмеження юрисдикційного імунітету у вигляді конфіскації можна розглядати як пропорційний та легітимний контрзахід або акт колективної самооборони у відповідь на російську агресію [14, р. 53-54].

Справа Звинування в геноциді (Україна проти РФ) може слугувати причиною створення нового винятку із правил щодо юрисдикційних імунітетів держав та їх власності, на який можна було б посилатись зокрема (i) коли агресія, за відсутності дій з боку Ради Безпеки ООН через право вето постійного члена була засуджена більшістю членів Генеральної Асамблеї ООН (далі – ГА ООН) згідно з процедурою «Єдність заради миру» [14, р. 53-54; 17]; (ii) у випадку невиконання рішень МС ООН або Європейського суду з прав людини, в тому числі про тимчасові заходи, у справі про звинування у актах агресії щодо іншої держави чи організації вчинення злочинів проти людяності або масове порушення прав людини.

Такий виняток із суверенного імунітету може бути підтвердженим резолюцією ГА ООН або прийнятим в багатосторонньому договорі чи спільній заяві якомога більшої кількості держав [14, р. 54].

Як підсумок, необхідно зазначити, що одним із багатьох чинників діяльності держав щодо арешту російських активів є наказ МС ООН про тимчасові заходи від 16 березня 2022 року у справі *Звинувачення в геноциді (Україна проти РФ)*. Вищевказана практика у контексті російської агресії проти України та справи *Звинувачення в геноциді (Україна проти РФ)* може свідчити про формування нової звичаєвої норми міжнародного права щодо законності (легітимності) арешту та подальшої конфіскації активів осіб приватного права держави та самої держави, щодо якої винесено наказ про тимчасові заходи МС ООН у справі про звинувачення у актах агресії щодо іншої держави чи організації (підготовці) вчинення геноциду. Така норма, крім іншого, могла б бути зафіксована резолюцією ГА ООН або у багатосторонньому договорі та сприяла б реалізації одночасно забезпечувального та стримуючого ефекту тимчасових заходів у врегулюванні міжнародних спорів.

Список використаних джерел:

1. Dumbauld E. *Interim Measures of Protection in International Controversies*. The Hague : Martinus Nijhoff Publishers, 1932. 204 p.
2. Rosenne Sh. *Provisional Measures in International Law: The International Court of Justice and the International Tribunal for the Law of the Sea*. New York : Oxford University Press, 2004. 241 p.
3. Statute of the International Court of Justice. URL: <https://www.icj-cij.org/statute> (дата звернення: 20.04.2023).
4. Rules of the International Court of Justice. URL: <https://www.icj-cij.org/rules> (дата звернення: 20.04.2023).
5. Harnrnarskjöld A. Quelques aspects de la question des mesures conservatoires en droit international positif. *Heidelberg Journal of International Law*. 1935. Vol. 5. P. 5–33.
6. Judgment of 27 June 2001 in LaGrand (Germany v. United States of America). URL: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/104/104-20010627-JUD-01-00-EN.pdf> (дата звернення: 20.04.2023).
7. Mendelson M. State Responsibility for Breach of Interim Protection Orders of the International Court of Justice. *Issues of State Responsibility before International Judicial Institutions* / M. Fitzmaurice, D. Sarooshi (eds.). Oxford : Hart Publishing, 2004. P. 35–53.
8. International Court of Justice preliminary decision in Ukraine v Russia (2022) (review by the European Parliament). URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/729350/EPRS_ATA\(2022\)729350_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/729350/EPRS_ATA(2022)729350_EN.pdf) (дата звернення: 20.04.2023).
9. Order of 16 March 2022 on Request for the indication of provisional measures in Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Ukraine v. Russian Federation). URL: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/182/182-20220316-ORD-01-00-EN.pdf> (дата звернення: 20.04.2023).
10. Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with commentaries. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf (дата звернення: 20.04.2023).

11. Statement by European Commission President von der Leyen on Russian accountability and the use of Russian frozen assets on 30 November 2022. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_22_7307 (дата звернення: 20.04.2023).
12. Russia's War on Ukraine: Financial and Trade Sanctions. URL: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF12062> (дата звернення: 20.04.2023).
13. Update statement on the reporting of frozen assets under the Special Economic Measures Act – Russia Regulations. URL: <https://www.rcmp-grc.gc.ca/en/news/2022/update-the-reporting-frozen-assets-the-special-economic-measures-act-russia-regulations-0> (дата звернення: 20.04.2023).
14. The World Refugee & Migration Council Research paper on Frozen Russian Assets and the Reconstruction of Ukraine: Legal Options (July 2022). URL: <https://www.wrmcouncil.org/wp-content/uploads/2022/07/Frozen-Russian-Assets-Ukraine-Legal-Options-Report-WRMC-July2022.pdf> (дата звернення: 20.04.2023).
15. Goldmann M. Hot War and Cold Freezes: Targeting Russian Central Bank Assets (February 2022). URL: <https://verfassungsblog.de/hot-war-and-cold-freezes/> (дата звернення: 20.04.2023).
16. Judgment of 5 February 1970 in Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited (Belgium v. Spain) (New Application: 1962). URL: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/50/050-19700205-JUD-01-00-EN.pdf> (дата звернення: 20.04.2023).
17. United Nations General Assembly Resolution 377-A. URL: [https://www.un.org/en/sc/repertoire/otherdocs/GAres377A\(v\).pdf](https://www.un.org/en/sc/repertoire/otherdocs/GAres377A(v).pdf) (дата звернення: 20.04.2023).

Ключові слова: тимчасові заходи, агресія, відповідальність держав, юрисдикційні імунітети, контрзаходи, конфіскація.

Key words: provisional measures, aggression, state responsibility, jurisdictional immunities, countermeasures, confiscation.

ГРОМЛЮК АЛІНА ВІТАЛІЙВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри міжнародного та європейського права*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЄСПЛ ЗА СКАРГАМИ ЩОДО ПОРУШЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод передбачає, що кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства та на умовах, передбачених законом або загальними принципами міжнародного права [1].

Європейська конвенція однаково захищає права власності як фізичних, так і юридичних осіб. Однак ця вимога часто нівелюється в українському законодавстві. Крім того, фактично склалася

Галімурка Петро Іванович

Тимчасові заходи Міжнародного суду ООН як підстава
для обмеження юрисдикційних імунітетів: український контекст . . . 389

Громлюк Аліна Віталіївна

Проблемні питання розгляду справ ЄСПЛ за скаргами
щодо порушення права власності . . . 392

Джевага-Третьякова Світлана Юріївна

Становлення та розвиток концесії . . . 394

Димов Кирило Борисович

Розвиток міжнародних та національних механізмів захисту
права на житло біженців та вимушених мігрантів внаслідок
міжнародного збройного конфлікту в Україні . . . 397

Жакун Маргарита Юріївна

Захист іноземних інвестицій в умовах воєнного стану:
міжнародний досвід для України . . . 401

Мануїлова Катерина Вікторівна,

Рудецька Поліна Андріївна

Міжнародна кримінальна відповідальність посадових осіб
держави за вчинення міжнародного злочину . . . 404

Редченко Ярослав Олександрович

Міжнародно-правова проблематика визнання цифрових валют
офіційними платіжними засобами . . . 407

Степанова Снежана Петрівна

Елементи нової моделі міжнародного волонтерства в Україні . . . 411

Череповський Костянтин Валерійович

Справедливий і рівноправний режим як багатопарова
комбінація принципів права . . . 415

Шипко Станіслав Олександрович

Міжнародно-правове регулювання боротьби з кіберзлочинністю . . . 419

СЕКЦІЯ 9
ЕКОНОМІКА ТА ПІДПРИЄМНИЦТВО
В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИБОРУ, ВІЙНИ
ТА ПІСЛЯВОЄННА ВІДБУДОВА УКРАЇНИ

Кібік Ольга Миколаївна,

Слободянюк Ольга Василівна

Інтеграційна стратегія в системі забезпечення відновлення
та розвитку України . . . 422

Котковський Володимир Станіславович

Повоєнне реформування енергетичного комплексу України . . . 426

Котлубай Вячеслав Олексійович

Підвищення рівня інноваційності українських бізнес-структур
в умовах війни . . . 428